

ВІДГУК

рецензента

кандидата юридичних наук, професора,
професора кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх
справ КРИШЕВИЧ Ольги Володимирівни

на дисертацію ЧХЕІДЗЕ Гели Мурмановича на тему:
«ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ,
ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ВІДНОСНО ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. В ст. 1 Конституції України закріплено, що Україна є демократичною, соціальною, правовою державою, а головний критерій визначення держави демократичною полягає в реальній реалізації проголошених прав і свобод людини та громадянина. Необхідно підкреслити, що ці гарантії та механізми здійснення і реалізації особистих прав, свобод, законних інтересів та обов'язків поширюються не лише на громадян України, а й на іноземців та осіб без громадянства, що перебувають на території України. Крім того, відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, яка затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 № 119/2021 зазначено, що необхідно забезпечити доступ до ефективного правового захисту іноземців та осіб без громадянства, зокрема біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, що перебувають під юрисдикцією України. Враховуючи той фактор, що в умовах пошуку ефективних механізмів правозастосування та оптимальної моделі забезпечення національної безпеки від внутрішніх і зовнішніх загроз, особливої актуальності набуває дослідження концептуальних засад сучасних міждержавних міграційних процесів. Тому, культурна несумісність етнічних груп, що знаходяться на різних щаблях соціального та соціокультурного розвитку також виступає в якості одного з важливих складових, які обумовлюють відтворення деліктності в сучасному суспільстві і одна із складових - невідповідність ціннісних установок стає однією з причин вчинення правопорушень і злочинів (у т.ч. тяжких) на території приймаючих держав стосовно іноземців.

Тема дисертаційної роботи Г.М. Чхеїдзе є актуальною і своєчасною, відповідає вимогам сьогодення, оскільки протиправні діяння вчинені за участі іноземців дедалі частіше набувають ознак тяжких та особливо тяжких злочинів, а діяльність організованих груп і злочинних організацій набуває форм транснаціональних латентних зв'язків, конспірації і маскування вчинюваних ними діянь, застосуванням сучасних видів зброї та вибухівки, що доповнюється єдністю за етнічною (національною) ознакою. Вищенаведені положення свідчать про актуальність роботи як для кримінологічної науки, кримінального права, але і в практичній діяльності правоохоронних органів нашої держави.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Дисертаційна робота, яка подана Г.М. Чхеїдзе для захисту, характеризується системним підходом до предмету дослідження. Структурно дисертація складається із вступу, трьох розділів, пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел, додатків і відповідає цілям та задачам дослідження. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації Г.М. Чхеїдзе, підтверджуються аналізом теоретичних, методологічних і юридичних літературних джерел пов'язаних із запобіганням кримінальним правопорушенням, що вчиняються в Україні проти іноземців. Головний фактор, що дисертаційна робота виконана на підставі аналізу наукових праць фахівців у галузі кримінології, у т.ч. віктимології, кримінального права, міжнародного права, адміністративного й міграційного права, а також напрацювань у досліджуваній сфері як зарубіжних країнах, так і в Україні.

Емпірична база дослідження становить зведені дані вивчення 315 кримінальних проваджень (за ст.ст. 119, 121, 122, 125, 126, 127, 128, 129 КК України у період 2017-2021 р.р.), узагальнені результати опитувань 260 слідчих

та оперативних працівників у ряді регіонів України (Київській, Харківській, Львівській, Житомирській, Черкаській та Чернігівській областях).

Метою дослідження Г.М. Чхеїдзе виступає з'ясування імміграційної ситуації в Україні та загальна правова регламентація досліджуваної теми, враховуючи позитивні моменти дослідження міжнародно-правового і зарубіжного досвіду запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців, охарактеризував і систематизував стан, структуру та динаміку злочинності у цій сфері. Проведений автором аналіз показників офіційної статистики (дані за 2014–2023 рр.) окреслив, що в умовах воєнних дій Україна зіткнулася із масовими переміщеннями населення (міграційні процеси радянського періоду – повернення репресованих і депортованих народів на історичну батьківщину; біженці; громадяни, виїжджаючи у більш розвинуті країни; іноземці, які прибувають в Україну на тимчасове чи постійне проживання; транзитні мігранти; нелегальні мігранти; вимушені внутрішні державні та міждержавні переселенці від агресивної військової політики російської федерації) у зв'язку з чим розроблені напрями удосконалення системи забезпечення кримінологічної безпеки на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному, індивідуально-профілактичному та віктимологічному рівнях, у тому числі з урахуванням ситуації воєнного стану в цілому по країні та в розрізі окремих регіонів (в тому числі деокупованих).

Усе вищенаведене свідчить про високий рівень обізнаності дисертанта у розглянутих питаннях при дослідженні, що забезпечує належний рівень обґрунтованості зроблених висновків.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Дисертація є першою в Україні комплексною і системною науково-дослідною працею, що присвячена удосконаленню в Україні сучасних кримінологічних, у т.ч. віктимологічних, кримінально-правових підходів щодо

запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються стосовно іноземців, крім того, автором сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, нових у концептуальному плані та важливих для правозастосовної діяльності.

Цікавим моментом виступає здійснена автором в роботі систематизація наукових досліджень проблем запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців дозволила окреслити про іноземців як специфічний об'єкт кримінологічних досліджень, до яких у широкому розумінні віднесено – осіб, які не володіють громадянством даної держави (іноземець, особа без громадянства, біженець) й у вузькому – осіб, які не перебувають у громадянстві даної держави і мають докази своєї приналежності до громадянства іншої держави; віктимну поведінки іноземців як зовнішню форму вияву віктимності іноземця (спеціально-рольова (бізнес-віктимність), конкурентно-трудова, освітньо-конформістська, туристична віктимності, віктимологічна деформація особи пов'язана з воєнними діями), яка складається під впливом низки об'єктивних і суб'єктивних чинників (вербальних і невербальних), що в певній ситуації взаємодії зі злочинцем сприяють перетворенню іноземця на жертву злочинного посягання (довірливість, легковажність до заходів безпеки та як наслідок закономірний вибір їх як об'єктів посягання), а також модель злочинної поведінки у форматі відносин «іноземець–злочинець–конфліктна ситуація–жертва».

Автором в дисертаційній роботі розгорнуто окреслена порівняльно-правова характеристика запобігання вчиненню кримінальних правопорушень відносно іноземців в західноєвропейських країнах, США, країнах пострадянського простору дозволила запропонувати шляхи імплементації кращих зарубіжних практик за напрямками: прийняття державних цільових програм запобігання насильству, допомоги жертвам тощо; розроблення алгоритмів оптимальної поведінки особи в криміногенних ситуаціях (спеціальний тренінг); підвищення рівня захищеності іноземців, які виконують функції, пов'язані з ризиком злочинних посягань; захист та реабілітація жертв

кримінальних правопорушень. Також, позитивним моментом виступає автором зазначені шляхи запровадження у практику запобігання кримінальним правопорушенням розробленої на основі зарубіжного досвіду методики виявлення потенційних жертв-іноземців та прогнозування індивідуальної поведінки осіб з підвищеною віктимністю з відповідними їм програмами профілактичних, інформаційно-аналітичних та інших заходів віктимологічного характеру.

Дисертантом, зокрема, вперше науково обґрунтовано та запропоновано заходи віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців, на спеціально-кримінологічному та індивідуально-профілактичному рівнях, а також типологію й класифікацію жертв-іноземців цих протиправних посягань.

Теоретично важливими є удосконалення автором кримінологічного інструментарію віктимологічного моніторингу як спеціально організованого систематичного спостереження за станом віктимізації етнічних соціальних груп, рівня їх віктимності, а також ефективності застосування цих заходів.

Для практичного напрямку дисертантом сформульовано авторські пропозиції щодо розвитку положень, що визначають порядок взаємодії оперативних підрозділів, слідчих Нацполіції із співробітниками інших вітчизняних і зарубіжних правоохоронних органів у запобіганні кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців.

Імпонує наукова активність дисертанта, яка проявилась у. Основні положення та висновки дослідження викладено автором у 7 працях у різних наукових виданнях: у **трьох** наукових виданнях України, **одному** зарубіжному науковому виданні, включаючи матеріали відповідних науково-практичних конференцій.

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Г.М.Чхеїдзе «Запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців в Україні», але зазначемо деякі дискусійні положення та зауваження до роботи.

По-перше – підрозділ 1.3 «Зарубіжний досвід....» бажано було б розглянути в розділі 3, підрозділ 3.1, тобто там де розглядаються усі запобіжні заходи, на що вказує логіка побудови плану дослідження.

По – друге, розглядаючи властивості жертв-іноземців, бажано було б наголосити не тільки на їх типології, віктимності, але й на видах (таких як індивідуальна, групова, масова).

Всі питання та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, а її зміст, емпірична база, висновки, акти впровадження у практичну діяльність, правоохоронних органів та науково-дослідну роботу відповідають вимогам ДАК України.

На підставі вищенаведеного вважаю, що дисертація **ЧХЕІДЗЕ Гели Мурмановича** на тему: *«Запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців в Україні»*: за своїм змістом відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»; є завершеною, самостійною кваліфікованою науковою працею, що містить науково обґрунтовані результати проведених автором досліджень, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для юридичної науки; відповідає вимогам, визначеним Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 № 261 (із змінами), а також наказу МОН від 12.01.2017 № 40 щодо оформлення дисертації. Дисертант Чхеїдзе Гела Мурманович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за обраною спеціальністю.

Рецензент:

**професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, професор**

Ольга КРИШЕВИЧ